

Mina ZIROJEVIĆ FATIĆ¹

UDK: 343.326:004.738.5
Bibliid 0025-8555, 63(2011)
Vol. LXIII, br. 3, str. 417–448
Izvorni naučni rad
Avgust 2011.
DOI: 10.2298/MEDJP1103417Z

ZLOUPOTREBA INTERNETA U SVRHE TERORIZMA²

APSTRAKT

U ovoj analizi autorka je pokušala da ustanovi vezu, sličnosti i razlike između izražavanja terorističkih organizacija na internetu i u konvencionalnim medijima. Posebno je značajno da internet teroristi koriste kao oružje, kao način komunikacije među aktivistima i kao konvencionalni medij. U članku je analiziran samo treći način – korišćenje interneta kao konvencionalnog medija.

Ključne reči: Internet, terorizam, mediji, terorističke organizacije, SAD.

*„Ubi jednog da bi uplašio hiljade”
stara kineska poslovice*

Ako pogledamo evoluciju ratovanja možemo zapaziti bliski odnos između formiranja vojne moći i ekonomskih resursa. Kako je u feudalizmu vodeći resurs bio zemlja vojna moć je proizlazila iz nje i koristila se za osvajanje zemlje. U industrijskim društvima ekonomska snaga ostvaruje se ulaganjem kapitala u industrijsku proizvodnju, posebno proizvodnju za vojne potrebe, pa se i ratovalo kako bi se dobili dodatni resursi neophodni za industrijsku proizvodnju. U ovoj fazi razvijena su sredstva za efikasno masovno

---

1 Dr Mina Zirojević Fatić, istraživač saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, e-mail adresa: mina.zirojevic@gmail.com

2 Rad predstavlja deo naučnog i istraživačkog angažovanja istraživača na projektu: „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni, ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti“, koje finansira Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije, projekat br. OI179029, a realizuje se u Institutu za međunarodnu politiku i privredu u periodu od 2011-2014.

uništenje. Danas, međutim, možemo videti da se ratovi uglavnom vode oko prostora bogatih prirodnim resursima kao na primer nafte, uglja, hrane i vode. Prema Alvinu Tofleru (Alvin Toffler) u poslednjim decenijama prošlog veka dolazi do sve većeg uticaja znanja na privredne aktivnosti. Informacije postaju značajnije od samog kapitala. Svetska proizvodnja temelji se na vlasništvu nad informacijama, tj. proizvodnji znanja i isporuci proizvoda kupcima koji se temelje na tom znanju. Usled toga i sukobi se temelje na geo-informacijskim nadmetanjima, a vode se u informacijskom prostoru kao informacijske operacije (*“Information Operations”*), u sklopu informacijskog ratovanja (*“Information Warfare”*). To dalje povezuje i pojavu informacijskog terorizma. Pojava novih tehnologija osamdesetih godina prošlog veka, pogotovo interneta, dovodi do pojava informatičkog sukoba odnosno *“Netwar”*, ali i novih oblika terorizma u informatičkom prostoru (*cyberspace*) ili, informatičkog terorizma. Zloupotreba interneta od strane terorista može biti trojako: kao oružje (*cyberterrorism*), kao način komunikacije među aktivistima i kao medij za obraćanje javnosti.

Maja 1998. godine Predsednik Klinton je na američkoj Vojnoj Akademiji podvukao značaj nove elektronske opasnosti:

„Naša sigurnost je izazvana povećanom količinom ne-tradicionalnih pretnji od, kako starih tako i novih neprijatelja, ne samo neprijateljskih režima, već i od međunarodnih kriminalaca i terorista koji nas ne mogu pobediti na tradicionalan način. Oni umesto toga pronalaze nove načine napada uz korišćenje novih tehnologija koje su potpuno otvorene prema svetu.”³

U izveštaju za američki Kongres radne grupe Instituta za unutrašnju sigurnost Univerziteta Džordž Vašington piše da su terorističke organizacije postale sofisticiranije u korišćenju interneta za prikupljanje novčanih sredstava i ljudstva. Pri predavljanju izveštaja senatskom Odboru za bezbednost senator Džozef Liberman (Joseph Lieberman) rekao je „Izveštaj radne grupe pokazuje nam da ljudi koji šire ekstremističku propagandu putem interneta i regrutuju nove članove imaju novi slogan: tastatura = Kalašnjikov”.⁴

Predstavnici sedam ekonomski najrazvijenijih zemalja i Rusije postigli su dogovor u Minhenu 2007. godine o još intenzivnijoj međusobnoj saradnji i zaključili da međunarodni terorizam predstavlja globalnu pretnju. Na sastanku

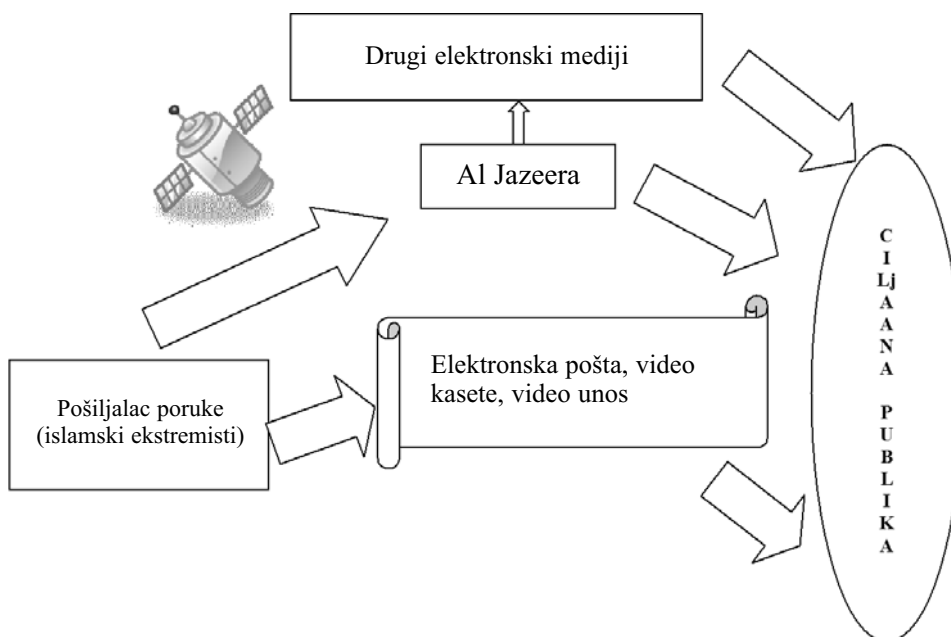
---

3 “Cybercrime, Cyberterrorism, Cyberwarfare”, Center for Strategic and International Studies, <http://www.csis.org/>.

4 Pogledati internet stranu: http://news.cnet.com/Senators-voice-alarm-over-terrorist-Net-presence/2100-1028_3-6181269.html, 14/02/2010.

se zahtevala jača kontrola interneta, s obzirom na to da se, “terorističke grupe sve više služe savremenijom tehnologijom”.⁵

Dijagram 1. Upotreba interneta za posrednu komunikaciju

Internet-terorizam se odnosi na smišljene, uglavnom politički motivisane napade na kompjuterske sisteme i programe.⁶ Naravno, ne treba zanemariti ni napade koji su motivisani ekonomskim razlozima, ali o tome nećemo pisati sada. U vreme kada se teško može voditi rat protiv vojno nadmoćnijeg neprijatelja, razvijaju se novi, moderniji, načini ratovanja. To je novo oružje u novom sajber svetu: logičke bombe (*Logic bombs*), Trojanci (*Trojan horses*), crvi (*worms*), virusi, prestanak rada sistema i gubitak informacija. Sajber-terorizam (*Cyberterrorism*) i sajber-ratovanje (*cyberwarfare*) postaju jedina

5 Internet strana: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2007&mm=05&dd=25&nav_category=78&nav_id=248389. Pristup jula 2011. godine.

6 “Cyber” je engleska reč, sada široko prihvaćena u ostalim jezicima, a označava ceo internet prostor i sve pojave koje se u ovom, virtuelnom, svetu pojavljuju. Mi ćemo u ovom radu koristiti kao sinonime reči „internet” i „virtuelni”.

prihvatljiva alternativa. Uz pomoć novog oružja internet-teroristi mogu preopteretiti telefonske linije sa specijalnim programima (*software*); ometati avio kontrolu kao i kompjutere zadužene za kontrolu i rad drugih vidova saobraćaja; mogu se šifrovati (*scramble*) specijalni programi koji koriste velike finansijske institucije, bolnice i druge hitne službe; promeniti formulu za pravljenje lekova u fabrici; promeniti pritisak u gasovodu; sabotirati berzu.

Drugi način korišćenja interneta je kao sredstva komunikacije među aktivistima. Poznato je da je Osama Bin Laden (Osama bin Laden) komunicirao sa pripadnicima Al Kaide sa pokretnih kompjutera (*laptop*) i bežične mreže putem enkriptovanih poruka (*encrypted messages*).

Enkripcija je način zaštite poruka od neželjenog čitanja. Na ovaj način se sprečava neautorizovano čitanje ili menjanje podataka. Stepem zaštite se određuje algoritmom ili ključem (*encryption algorithm*). Postoje dve vrste sistema za kriptovanje (*cryptosystems*): simetrični i asimetrični. Simetrični koriste isti tajni ključ koji se koristi i za kriptovanje i za dekriptovanje, a asimetrični koristi jedan javni ključ za enkriptovanje poruke, i drugi, tajni, za dekriptovanje. Postoji mišljenje da su se članovi Al Kaide sporazumevala slanjem ovako šifrovanih poruka. Ronald Dik (Ronald Dick), direktor Nacionalnog infrastrukturnog zaštitnog centra (National Infrastructure Protection Center – NIPC), rekao je u svom obraćanju američkom Kongresu da je siguran da se internet nije direktno zloupotrebljavao na ovaj način. Ovu istragu koja se zove Pentbum (PENTTBOM) vodio je novoosnovani Akcioni tim za Sajber krize (Cyber Crisis Action Team) američkog Ministarstva pravde. Naziv ove istrage potiče od skraćenica Pen-za Pentagon, dva TT označavaju dve kule Svetskog trgovinskog centra i bum za bombu. Danas, ipak, enkripcija se manje koristi jer su obaveštajne službe razvile jake sisteme za tzv. dekodiranje enkripcija.

Pripadnici terorističkih organizacija i operativnih grupa i danas se, više nego ikad, u svojoj međusobnoj komunikaciji aktivno koriste internetom i raznim servisima dostupnim na internetu. Njihovi teroristički, operativni, odnosno zapovedni centri komuniciraju sa operativnim grupama, koje čine uglavnom po trojica terorista, preko elektronske pošte koja se proverava preko internet strana (*webmail*) računara koje otvaraju na raznim besplatnim, anonimnim servisima za poštu (*yahoo, gmail* itd). Obaveštajne službe danas raspoloživom tehnologijom mogu nadzirati jedino promet između pojedinih tačno određenih elektronskih adresa, dakle poštu koja kruži mrežom. Međutim, ako sa određene elektronske adrese nema prometa ka spolja, ka mreži, odnosno prema trećim adresama, obaveštajne službe danas jednostavno nemaju načina

nadzirati što se događa na tim otvorenim virtuelnim poštanskim sandučićima. Korisničke podatke, dakle korisničko ime i lozinku nakon otvaranja takve internet pošte dobijaju pripadnici određene terorističke operativne grupe, te preko pošte koja se čita isključivo u samom internet prostoru (*webmail*) komuniciraju na način da se ta adresa ne koristi za slanje poruka trećim osobama ili na druge adrese, nego trojica ili više korisnika međusobno razmenjuju poruke na način da poruke ostavljaju u folderu označenom kao „skice” (*“drafts”*). Kako sva trojica imaju korisničko ime i lozinku iste elektronske pošte koja se proverava preko mreže oni koriste tu adresu i u tom folderu mogu pročitati poruku koja im je ostavljena, a koja predstavlja operativna uputstva za postupanje ili akcije te terorističke grupe.

Ovo je danas najčešći način na koji terorističke grupe izbegavaju nadzor obaveštajnih službi nad komunikacijom njihovih pripadnika, a verovatnost da će sigurnosne službe otkriti ovu komunikaciju je vrlo mala, s obzirom da bi za to službe trebale znati tačnu adresu, korisničko ime i lozinku preko kojeg se takva komunikacija odvija.

Drugi način, danas vrlo uobičajen u komunikaciji terorističkih organizacija, je komunikacija šifriranim porukama preko različitih internet foruma, gde terorističke organizacije u obliku šifriranih tekstova ostavljaju poruke svojim terorističkim ćelijama, koje ih mogu tada javno pročitati. Za razbijanje i otkrivanje ove komunikacije takođe je potrebno nabaviti šifrnike svake pojedine grupe kako bi se takve poruke mogle identifikovati i dešifrovati. Sledeći nivo, odnosno identifikacija korisnika koji se na određenim internet forumima koriste takvom komunikacijom u terorističke svrhe je gotovo nemoguća.

Kao sredstvo za širenja svojih ideja koriste se sva dostignuća interneta, među kojima moramo posebno istaknuti i programe za čavljanje (*IRC-Internet Relay Chat*), koji za sada jedini omogućavaju neposredno komuniciranje među tačno određenim korisnicima u realnom vremenu, čime se omogućava neposredna povezanost. Ovo dalje znači da članovi terorističkih organizacija mogu sinhronizovati svoje delovanje pred akciju, i/ili dobiti povratnu informaciju odmah (*feedback*). Ovaj metod je relativno siguran jer bezbednosne agencije ne mogu pratiti ove istovremene razgovore na internetu (nema prepoznavanja glasa kao kod telefona, svi tragovi se brišu odmah). Takođe, razvoj posebnih tipografija koji se razvijaju pre svega među mladim Arapima otežava rad obaveštajnih agencija. Naime, koriste se posebni znakovi (*ASCII* znakovi) koji su vizuelno veoma slični arapskim slovima, što omogućava sporazumevanje na računarima koji ne podupiru arapski jezik, ali isto tako se ne prikazuju kao arapski znakovi čime izbegavaju programsko

prepoznavanje. Uporedo sa ovim znakovima, mladi Arapi posebno u Evropi su razvili poseban jezik sporazumevanja čije pismo se sastoji uporedo sa arapskim i engleskim slovima.

Internet sadržaji poput popularnih programa Fejsbuk (*Facebook*) i Guglovog programa za detaljno pretraživanje Zemlje (*Google Earth*) se takođe zloupotrebljavaju u ove svrhe. Izraelska služba Šin Bet (Shin Bet) objavila je upozorenje da terorističke organizacije regrutuju putem internet strana Fejsbuka.

Državni sud u Indiji tražio je ukidanje Guglovog programa za detaljno pretraživanje Zemlje koji omogućava virtualni 3D prikaz Zemljine površine. Indijski pravosudni organi smatraju da su teroristi koji su krivi za krvavi napad u glavnom gradu Mumbaiju koristili navedeni program prilikom planiranja napada u kojem je poginulo više od 170 ljudi. Policija u Mumbaiju tvrdi da su teroristi koristili satelitske snimke gradskih ulica i hotela da bi uspešno izveli plan napada. Jedan od pripadnika terorističke organizacije *Lashkar-e-Taiber* priznao da je imao satelitske snimke Indije s pomenutog programa.

Cilj Hezbolaha je reorganizacija i revitalizacija terorističkih mreža koje je Iran nekada imao u Evropi, a u tom cilju oni danas regrutuju ljude u više evropskih zemalja, a jedan od značajnih načina je putem interneta. Opasnost od ovakvih planova se najbolje vidi u napadu na madridske prigradske železnice 2004. godine kada je ubijeno više od 190 ljudi. Taj su krvavi napad izveli muslimanski doseljenici koji su policiji bili poznati kao šverceri droge i sitni kriminalci, a nisu imali nikakve formalne veze sa Osamom bin Ladenom. I napad na londonski gradski transport 2005. godine su izveli amateri koji su uspeli da ubiju 52 osobe. internet omogućava takvim malim grupama da rastu, planiraju i deluju. Tada, u kritičnom trenutku, neko od eksperata može da ih kontaktira i da im uputstva kako da izvedu vrlo opasan teroristički napad.

Ne smemo zaboraviti i druge načine zloupotrebe interneta od strane terorističkih i drugih kriminalnih grupa. Skoro sve korporacije koje se nalaze na listi 500 najbogatijih su opljačkane od strane sajber-kriminalaca. Prema američkoj obaveštajnoj agenciji (FBI – Federal Bureau of Investigation) oko 10 milijardi američkih dolara godišnje izgubi svoj trag u mreži. Od toga samo 17% kompanija prijavi pljačku zbog toga što žele da sačuvaju poverenje korisnika i partnera.

U ovom radu ćemo pokušati da ustanovimo vezu, sličnosti i razlike između izražavanja terorističkih organizacija na internetu i konvencionalnim medijima. Znači posmatraćemo samo treći način korišćenja interneta od strane terorističkih grupa.

POJAM TERORIZMA

Ako sveobuhvatna definicija terorizma ne postoji, delimične definicije koje osvetljavaju samo pojedine oblike terorizma postoje. Moguće je recimo, definisati pojam u okviru komunikacijske teorije simbola (*Symbolic Communication Theory* – na pr. Douling).⁷ Karber smatra da „kao simboličan akt, terorizam može biti analiziran kao i drugi načini komunikacije, analizom njegova četiri sastavna dela: transmitter (terorista), nezavisni primalac (meta), poruka (bomba, zaseda) i povratna sprega (reakcija određenog kruga slušalaca)”.⁸ Postoje i oni koji definišu terorizam kao pozorište kome cilj ne predstavljaju stvarne (faktičke) žrtve, već oni, zapravo, ciljaju na reakciju gledalaca (Dženkins, Vajman, Vajman & Vin).⁹

Moderni terorizam se može razumeti kao pokušaj prenosa poruka upotrebom organizovanog nasilja. Sa ovakvim pogledom na upotrebu sile, u ovom odeljku ćemo proučiti način na koji teroristi koriste nove tehnologije kako bi svoje poruke preneli što većem broju ljudi.

Potencijal interneta u službi širenja političkih ideja je izuzetno veliki. Utopistička vizija „virtuelne države” u kojoj stanovnici održavaju danonoćne diskusije o svim temama i glasaju na različitim „referendumima”, a sve uz pomoć mreže, razmatrana je od velikog broja istraživača. Oni veruju da se moderna tehnologija može primeniti kako bi se stvorila idealna demokratska država nalik na grčke polise (Dauning, Džafe).¹⁰ Ipak, kako se broj „državljana” ove virtuelne države svakim danom povećava postaje jasno da se realizacija ove ideje

---

7 Ralph E. Dowling, “Terrorism and the media: A rhetorical genre”, *Journal of Communication*, 1986, pp. 1-24.

8 Philip A. Karber, “Urban terrorism: Baseline data and a conceptual framework”, *Social Science Quarterly*, 1971, pp.527-33.

9 Brian Jenkins, “*International Terrorism*”, Crescent Publication, Los Angeles, 1975. Gabriel Weimann, “The mediated theater of terror: Must the show go on?” in Peter Bruck (Ed.), *The news media and terrorism*, Carlton University Press, Ottawa, 1986, r. 1-22. Gabriel Weimann, and Conrad Winn, *The Theater of Terror*, Longman Publication, New York, 1994.

10 John Dowling, “Computers for Political Change: PeaceNet and Public Data Access” *Journal of Communication*, 39(3), 1989. pr. 154-162. Ole Holsti, “Content Analysis”, in Daniel T. Gilbert, Susan T. Fiske, Gardner Lindzey eds, *The Handbook of Social Psychology*, Reading, Addison-Wesley, MA, 1968. Michael Jaffe, “Interactive Mass Media and Political Participation”. Presented at the Annual Conference of the Midwest Association for Public Opinion Research (MAPOR). Available online at http://research.haifa.ac.il/~jmjaffe/poli_cmc.html, 1994.

onemogućava. Podsećamo samo na pornografske i rasističke sadržaje na internetu i prisustvo radikalnih organizacija (terorističkih, anarhističnih, nacionalističkih, separatističkih, revolucionarnih, neo-marksističkih i fašističkih) koji putem mreže distribuiraju svoje materijale, komuniciraju sa svojim pristalicama, a sve kako bi pridobili simpatije javnosti, osigurali javnu podršku ili čak, izvršili operacije.

Paradoksalno je da decentralizovana struktura koju je američka obavestajna služba (sada centralizovano Ministarstvo unutrašnje bezbednosti) stvorila iz straha od sovjetskog nuklearnog napada sada služi interesima najvećeg protivnika sigurnosti, međunarodnog terorizma. Priroda mreže, njen međunarodni karakter i haotična struktura, jednostavan pristup i anonimnost stvara novi, idealan, teren za rad terorističkih organizacija.

„POZORIŠTE TERORA”

Analiza internet strana terorističkih organizacija je inspirisana dominantnom teorijom terorizma u komunikacijskim studijama, teorije „pozorišta terora”.¹¹ Ovaj pristup polazi od pretpostavke da se terorizam može posmatrati u smislu produkcijskih zahteva za pozorišni angažman. Dženkins na ovaj način definiše međunarodni terorizam: „Teroristički napadi se često pažljivo organizuju kako bi privukli pažnju elektronskih medija i međunarodne štampe. Uzimanje i zadržavanje talaca samo pojačava dramu. Sami taoci uglavnom ne znače ništa teroristima. Njihova ciljna grupa su gledaoci, a ne stvarne žrtve. Terorizam je pozorište.”¹²

Teroristi pažljivo planiraju, odabiraju uloge i glumce kao da je u pitanju neka predstava kojoj je potreban što veći publicitet. „Mediji su najbolji prijatelj teroristima. Teroristički akti sami po sebi nisu ništa bez publike.”¹³ Brojne terorističke organizacije su realizovale akt samo da bi došle do širokog auditorijuma kome će preneti poruku. Analiza većine terorističkih akata od 1968. do 1980. godine ukazuje na značajno povećanje napada u Zapadnoj Evropi kako bi se privukla posebna pažnja zapadnih medija. Broj terorističkih akata se povećava u svrhu ubeđivanja, gde žrtve predstavljaju „kožu na bubnjevima koju udaraju kako bi se dostigao proračunat udar na široke mase”.¹⁴

---

11 Gabriel Weimann, and Conrad Winn, *The Theater of Terror*, Longman Publication, New York, 1994.

12 Brian Jenkins, *International Terrorism*, Crescent Publication, Los Angeles, 1975.

13 Walter Laquer, “The Futility of Terrorism”, *Harper's*, March, 1976.

14 Alex Schmid, and J., de Graaf, *Violence as communication: Insurgent terrorism and the Western news media*, Sage, Beverly Hills, USA, 1982.

Izbijanje „medijskog terorizma” (*media-oriented terrorism*) navelo je istraživače iz ove oblasti da redefinišu značenje modernog terorizma u okviru komunikacijske teorije simbola (“*symbolic communication theory*”). Karber je istakao da „poruka koju teroristi iznose iziskuje postojanje žrtve, ali meta ili nameravan primalac ne mora biti žrtva”. Douling predlaže primenu koncepta „retorički žanr” (“*rhetoric genre*”) u moderni terorizam, i to opravdava „bavljenje terorista povratkom retoričkih formi koji će prisiliti medije da im obezbede pristup bez koga oni neće ispuniti svoje ciljeve”. Neki teroristički akti postaju, kako ih Bel naziva, „spektakularni terorizam” (“*Terrorist spectacles*”) koji se može najbolje analizirati kroz koncept „medijskog događaja”.¹⁵

Rastuća uloga i manipulacija modernih komunikacijskih sredstava od strane terorističkih organizacija povele su vlade i nekoliko medijskih organizacija da razmotre strategiju kako bi se odgovorilo na pretnju. Ovo uključuje ograničavanje pristupa terorista medijima, smanjenje ili cenzura vesti koje prenose terorističke akte i vesti o zločincima, a sve to kako bi se smanjila medijska manipulacija od strane terorista.¹⁶ Do sada rezultati u ovom polju korišćenja mreže (“*Internet network*”) kao medija, izostaju. Naime, nove tehnologije dopuštaju terorističkim organizacijama da lakše i slobodnije prenose poruke nego što bi to činili kroz konvencionalne medije. Mreža komunikacija preko kompjutera je idealna za teroriste kao prenosiocce poruka: decentralizovana je, teško može biti podvrgnuta kontroli i restrikciji, ne može se lako cenzurisati i dozvoljava pristup svakome ko to želi. Sa druge strane, kada se jedna internet adresa, virtuelna pošta ili bilo koji virtuelni učesnik ukinu, pojavi drugi sa istom namerom.¹⁷

Uzimajući u obzir porast korišćenja interneta iznenađujuće je da su ranija istraživanja o terorizmu previdela aktivnost u realnom vremenu terorističkih organizacija. Koje su to organizacije koje se koriste internetom u svoje svrhe? Koje se poruke prenose ovim putem? Šta one znače? Ko predstavlja ciljnu grupu kojoj se obraćaju ove organizacije? Da li se na ovaj način mobilišu aktivisti? Sadašnja istraživanja nisu dala odgovore na ova jako značajna pitanja. Na ovaj način pokušaćemo barem da otvorimo diskusiju o navedenom.

---

15 Bowyer Bell, “Terrorist scripts and live-action spectacles”, *Columbia Journalism Review* (May-June), 1978, r. 47-50.

16 Gabriel Weimann, “The mediated theater of terror: Must the show go on?”, in Peter Bruck (Ed.), *The news media and terrorism*, Carlton University Press, Ottawa, 1986, pp. 1-22.

17 “Computer-mediated communication” (CMC).

Sadržaj analize je definisao Holsti kao „svaku tehniku koja dovodi do zaključka koji je sistematska i objektivna identifikacija definisanih osobina poruka”. U sadašnjoj studiji, zahvaljujući ipak malom broju primera i deskriptivne prirode istraživačkih pitanja, analiza je uglavnom kvalitativna. Populacija koju ovde opisujem je određena prema listi terorističkih organizacija koji su se pojavile u periodu od januara 1998. do januara 2002. na spisku američkog Ministarstva inostranih poslova (U.S. State Department’s list of terrorist organization). Glavni problem poverenja u ovaj spisak je što je on politizovan. Sudeći po nekim drugim (kritičkim) pogledima, „prave, stvarne” terorističke organizacije su agencije i sateliti SAD-a (Herman, Herman i Čomski, Herman i O’Saliven).¹⁸ Zato, usled svega ovoga, za granice ove studije treba reći da su one oficijalne i konvencionalne. Imajući u vidu da su u drugoj polovini 2002. godine na listama terorističkih organizacija bile prisutne i grupe i organizacije albanskih ekstremista iz Srbije, Crne Gore i Makedonije, mi smo obuhvatili u ovoj analizi i te organizacije iako su one posle sa nekih lista skinute kao takve.

Načini do kojih sam došla do ovih internet stranica su različiti programi za traženje podataka (*Altavista, Google, Lycos, Yahoo, Krstarica*). Na žalost, nije moguće dati kompletan spisak koji će biti sigurno tačan, jer se ove adrese usled pritisaka i sigurnosti stalno menjaju.

Geografsku lokaciju označenih stranica smo analizirali metodom praćenja internet poveznica (*link*), što omogućuju i neki komercijalni programi. Na osnovu istraživanja smatramo da se skoro 70 posto analiziranih mrežnih stranica islamskih ekstremista nalazi na Zapadu (pre svega kod američkih i britanskih simpatizera).¹⁹ Praćenje smo ponavljali više puta u kraćem, kao i u dužem periodu. Određene IP adrese, koje smatramo konačnim lokacijama, služe samo za preusmerenje (orig. *re-reouting*) na određene lokacije.

-
- 18 Edward S. Herman, *The Real Terror Network*, South End Press, Boston, 1982.
Edward S. Herman, and Noam Chomsky, *The culture of terrorism*, Black Rose, Montreal, 1988.
Edward S. Herman, and Gerry O’Sullivan, *The “terrorism” industry*, Pantheon, New York, 1989.
- 19 Marie-Hélène Boccara, *Islamist Websites and Their Hosts Part I: Islamist Terror Organizations*, MEMRI (The Middle East Media Research Institute), Washington D.C., 2004.
Thomas Pany, “Neues vom E-Dschihad”, *Heise Online*, <http://www.heise.de/tp/deutsch/special/ost/17944/1.html> 18.9. 2004.

KO SU TERORISTI NA INTERNETU?

Teroristi nisu svi istovremeno i u punoj meri počeli da koriste internet prostor. Na primer, sada najpoznatija teroristička organizacija, Al Kaeda, je relativno kasno „otkrila” internet, a počeli su ga intenzivno koristiti tek nakon što su proterani iz Afganistana. Razlog tome je verovatno taj što u Afganistanu tada, za vreme talibanske strahovlade nije bilo ni struje, a kamoli interneta. Seobom Al Kaede u Irak sve više se koristi internet pa se uskoro pojavljuju razni filmovi u kojima bombaši-samoubice svedoče o svojoj veri ili propagandni filmovi u kojima se poziva na sveti rat protiv Amerike. Vrhunac je dostignut kada je na internetu objavljen video na kome se vidi odrubljivanje glave Amerikanca Nika Berga (Nick Berg). Na početku je Al Qaeda slala materijale arapskoj tv stanici Al Džazira (al Jazeera), ali su kasnije počeli izrađivati sopstvene internet stranice. Dve stranice koje su bile sinonim za Al Kaidu na internetu su Alneda (Alneda.com) i Džihad (Jehad.net).

Analize pokazuju da su se terorističke mreže na internetu udvostručile svake pojedine godine od 2003. do danas, pa je zbog toga britanska služba MI5 povećala svoje ljudstvo sa 1800 u 2001 na preko 3500 u 2008. godini. Brojne organizacije su ušle u internet prostor (*cyberspace*) i stvorile svoje internet stranice. One uključuju Hamas, Libanski Hezbollah (Stranka Boga), egipatski *Al-Gama'a al Islamiya*, Narodni front za oslobođenje Palestine (PLFP), Islamski džihad za oslobođenje Palestine, Tupak-Amaru Perua (MRTA), i „Obasjana putanja”, pokret Kahane (Kahane Lives), ETA pokret Baskije, Iranska republikanska partija (IRA), „Vrhovna istina”, Kolumbijska nacionalna oslobodilačka armija, Tamijski tigrovi, Oružane revolucionarne snage Kolumbije, Narodni demokratski oslobodilački front Turske, Radnička partija Kurda, Zapatistička nacionalna oslobodilačka armija, japanska Crvena armija i islamski pokret Uzbekistana. Pojedine terorističke organizacije, kao na primer Mudžahedini Irana (PMOI-Mujahedin-e Khalq) su imale samo verziju na Farsiju, tako da nismo uspeli da ih unesemo u ovu analizu. Neke druge, kao na primer Al Kaida prvo nisu imale prevedenu internet stranicu, pa su ga preveli samo na francuski jezik, ali su ubrzo nestali usled poznatih pritisaka. Zbog svega navedenog, internet stranice ove organizacije nisu razmatrane. Oslobodilačka vojska Preševa, Bujanovca i Medveđe nema svoj nezavisnu internet stranicu već se informacije o pomenutoj organizaciji mogu naći na stranicama drugih terorističkih organizacija koje deluju u okviru ovog prostora. I na ovaj način možemo videti koje organizacije deluju nezavisno, a koje imaju logistiku „sa strane”, odnosno koje su samo deo neke veće organizacije.

Terorističke organizacije koje deluju na našem prostoru pokazuju tendenciju cikličnog pojavljivanja. U zavisnosti od aktuelnog interesa internet adrese su

aktivne (ažuriranje podataka i informacija je stalno) ili u stagnaciji (na njima se mogu naći samo istorijski podaci, amblemi, himne). Možemo primetiti međusobno podržavanje ovih organizacija i po tome što su im internet stranice povezane, pa je na internet strani bilo koje organizacije moguće naći informacije o „zajedničkoj borbi albanskog naroda za oslobođenje i ujedinjenje”.

Geografski posmatrano, većina organizacija koje se pojavljuju na internetu su iz Južne Amerike, Istočne Azije i Srednjeg istoka, a samo dve organizacije su locirane u Evropi. Klasifikacija organizacija po tipu pokazuje da su one uglavnom nacionalne, revolucionarne, verske ili kombinacija datih.²⁰ Kao što je očekivano, teroristički pokreti kriminalnog ili psihotičnog tipa izostaju, verovatno usled osobine da nisu zainteresovani (poput politički motivisanog terorizma) za izlaganje medijima.

Ne iznenađuje ni činjenica da internet strane antirežimskih organizacija obično deluju van države protiv koje rade. Tamijski tigrovi rade iz Londona. „Obasjana putanja” iz Berklija, Kalifornija; Kahane iz Bruklina, Njujork; engleska verzija sajta Tupak Amaru²¹ vodi organizacija zvana „Ruka duha” koja se nalazi u Kanadi; španska verzija iste organizacije se vodi iz Evrope. Radnička partija Kurda takođe pomaže „Ruci duha” kao i prokuredska organizacija koja se nalazi u Holandiji.²² Narodna Revolucionarna Partija / Front Oslobođenja takođe radi iz Holandije. Portal „putvjernika” registrovan je kod američke kompanije „HostMonster.com”. Iako Šin Fejn funkcioniše iz Dablina, deo koji se bavi internet prezentacijom je stacioniran na Američkom univerzitetu. Internet strane terorističkih organizacija koje deluju na ovom prostoru uglavnom se vode iz Nemačke. Ali geografska razlika može biti lažna pošto postoji mogućnost da je prava adresa drugačija od one date na sajtu. U nekim slučajevima, jasno je data veza između rukovodstva organizacije i sajta. Neke internet stranice odmah navode da nisu oficijalni strane organizacije. Neki to čak navode u samom naslovu („Nezvanična internet strana Hamasa”, „Nezvanična internet strana Hezbolaha”).²³ Ipak, neke od ovih stranica terorističkih organizacija navode dokaze o svojoj zvaničnosti (intervjui sa liderima i sl.).

20 Gabriel Ben-Dor, “The strategy of terror in the Israeli-Arab conflict”, *Social Research Quarterly*, 1977, pp. 35-70.

21 <http://burn.ucsd.edu/~ats/mrta.htm> (1998); <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/mrta/> (2002); <http://www.voz-rebelde.de/> (2002).

22 <http://www.pkk.org/> (1998, 2002).

23 <http://www.Hizbollah.org/> (1998,2002); <http://www.moqawama.org/> (1998); <http://www.moqawama.tv/> (2002); <http://www.almanar.com.lb/> (2002).

SADRŽAJ TERORISTIČKIH INTERNET STRANICA

Redovan sadržaj internet stranica terorističkih organizacija predstavljaju informacije koje obuhvataju istoriju organizacije i biografije lidera, osnivača, heroja ili značajnih ličnosti organizacije, informacije o političkim i ideološkim ciljevima i vesti. Većina internet strana daje detaljan pregled istorijskih događaja bitnih za organizaciju, političko i društveno određenje, selektivan opis značajnijih aktivnosti u prošlosti i ciljeve. Nacionalne organizacije (separatističke ili teritorijalne) daju opšte mape područja u sukobu. Na primer, internet strana Oslobođilačke vojska Kosova predstavlja mapu četiri albanske eklave tokom Otomanskog carstva iz 1878, internet prezentacija Hamasa pokazuje mapu Palestine, dok internet strana Tamilskih tigrova pokazuje mapu Šri Lanke.²⁴

Skoro sve internet stranice detaljno opisuju postavljene ciljeve koji su dati ili jasno (imaju poseban odeljak i naslov) ili posredno (pomešani sa ostalim sadržajima). Najuočajenija prezentacija ciljeva je kroz direktnu kritiku protivnika ili neprijatelja. Na primer, internet prezentacija Hamasa opisuje istorijski događaj „rođenja cionističkog entiteta u Palestini”.²⁵ Značajan deo internet strana Hezbolaha se fokusira na aktivnost Izraela, a na gotovo svim internet stranama albanskih terorističkih organizacija mogu se naći informacije o „masakrima nedužnih albanskih civila od strane Srba”. Zbog toga možemo primetiti da ove prezentacije ne pružaju informacije samo o organizacijama koje predstavljaju već služe i za direktan napad na neprijatelje.

Skoro na svim internet stranama izbegava predstavljanje i detaljisanje svojih kriminalnih i amoralnih aktivnosti, a navode „uzvišene” ciljeve (na primer oslobođenje i slično). Iako gotovo sve organizacije imaju debele dosijee o krvoprolićima, one skoro nikada ne pominju ovakve aktivnosti na prezentacijama. Izuzetak predstavljaju Hezbolah i Hamas. Hezbolah pokazuje pravovaljane statističke podatke svojih akcija („dnevne operacije”) i to iz minuta u minut. Posebna strana obaveštava nas o tačnom broju mrtvih „mučenika”, kao i broju ubijenih „izraelskih neprijatelja” i „kolaboracionista”. Internet strana Hamasa sadrži dugačke diskusije o vojnim operacijama. Internet strana Oslobođilačke vojske Kosova detaljno opisuje nastanak svoje vojske i prikazu je filmove o vežbama vojnika. Ipak, ovakav detaljan opis nasilja je

24 <http://www.eelam.com/> (1998, 2002); <http://www.eelamweb.com/> (2002).

25 <http://www.hamasa.org/> (1998); <http://www.palestine-info.net/hamasa/index.htm> (1998); http://www.palestine-info.com/index_e.htm (2002); <http://www.qassam.org> (2002).

neobičan i neuobičajan. Većina organizacija, iako objašnjava moralne (a ponekad čak i pravne) osnove zakonitosti i opravdanja za korišćenje sile, uzdržavaju se od bilo kakve veze sa nasilnim radnjama i njihovim posledicama. Rezervisanost, verovatno, proizilazi iz želje za propagandom i želje za stvaranjem pozitivne slike preko ovih informacija.

Dok izbegavaju nasilni aspekt svojih aktivnosti, internet teroristi, bez obzira na njihovu prirodu, motive ili poziciju, uobičajno naglašavaju dve stvari: slobodu izražavanja i političke zatvorenike. Tamiški tigrovi na svojim internet stranicama diskutuju o pravnom sistemu Šri Lanke koja ograničava slobodu izražavanja „onima koji žele stvoriti zasebnu državu na teritoriji Šri Lanke”. Kahane poziva posetioce sajta da se suprotstave pravnoj zabrani rada organizacije (u SAD i Izraelu). Pitanja slobode izražavanja i ograničavanja političke aktivnosti su centralne teme sajta Baske Hari Batsuna (Basque Hari Batsuna). Internet strana Kolumbijske nacionalne oslobodilačke armije Kolumbije na zanimljiv način opisuje slobodu izražavanja. „bez obzira na to što zvanični izvori tvrde, ne postoji sloboda štampe i izražavanja u Kolumbiji. Vlada Sampora sprovodi cenzuru i kontroliše medije. Novinari koji kritikuju vlast bivaju mučeni u ubijani. Svake nedelje napadaju se novine Komunističke Partije ...” Na internet strani Albanske nacionalne armije možemo naći čitav spisak ovakvih zločina koje makedonska država sprovodi nad albanskom manjinom. Izgleda da antirežimski teroristi uživaju da se predstavljaju kao žrtve apelujući zapadnoj javnosti u celini, a posebno korisnicima interneta na demokratske vrednosti. Teroristi na ovaj način ciljaju na zapadnu javnost koja je posebno osetljiva na povrede sloboda, te se tako izaziva simpatija demokratskih društava. Ograničavanje političkih pokreta je u suprotnosti sa osnovnim pravima. Upravo navodne prekršaje ovih principa teroristi koriste da vladu protiv koje se bore predstave kao nasilničku i diktatorsku. Naravno, oni sebe predstavljaju kao „nenasilnu političku grupu”. Navedena taktika je posebno delotvorna jer nema replike sa druge strane.

Pitanje političkih zatvorenika još jedna je u nizu informacija koje se često nalaze na internet stranama terorističkih organizacija. Internet strana Oružanih revolucionarnih snaga Kolumbije opisuje „plač političkih zatvorenika”.²⁶ Pomenuta tema česta je i na sajtovima kod kurdskih pokreta kao i na palestinskim sajtovima. Internet prezentacija turske Narodne revolucionarne partije/ Fronta oslobođenja navodi spisak političkih zatvorenika koji štrajkuju

---

26 <http://www.contrast.org/mirrors/farc/ingles.htm> (1998); http://www.farc-ep.org/pagina_ingles/ (2002).

glađu kao i popis mučenja kroz koje oni prolaze.²⁷ Izveštaj o uslovima života političkih zatvorenika u Peruu i pozivi za njihovo oslobađanje mogu se naći na sajtu organizacije Tupak Amurua. Internet strana Kahane osuđuje administrativno zadržavanje i daje, čak, intervju iz zatvora sa Bendžamin Zejev Kahanom (Benyamin Zeev Kahane).²⁸ Na prezentaciji Hari Batsuna pominje se zadržavanje svojih aktivista koji su delili kasete ETE, vojnog krila pokreta „u kojima se poziva na mirno rešavanje krize u Baskijskom regionu”.²⁹ Karlos Marigela (Carlos Marighela) u svom priručniku za gradsku gerilu navodi da je njegova strategija da navede Vladu da radi stvari zbog kojih će je narod omrzeti. Pomenute organizacije posebno naglašavaju antidemokratsku meru koje su im nametnute. U ovoj nameri, oni pokušavaju da klevetaju vlasti, apelujući na njihove pristalice („birače”) i na šire mase slušalaca („posmatrač”). Čak i među svojim „neprijateljima”, narod koji je prirodno neprijateljski nastrojen prema organizaciji, teroristi pokušavaju da stvore osećaj srama i nelagodnosti naglašavajući opasnost koja dolazi kršenjem pravila demokratije.

Specifičnost koji internet prezentacije u ovom regionu, posebno onih koji prezentuju radikalne islamske terorističke organizacije i pokrete Bosni i Hercegovini, imaju je javno insistiranje na islamskom zajedništvu.

Internet stranice „*Putvjernika.com*” u samom naslovu imaju reči koje opisuju sadržinu i nameru kreatora. Naime, rečima „islam, džihad” jasno je da se želi poslati otvoreni poziv pripadnicima i simpatizerima Al Kaide, radikalnim muslimanima u BiH na džihad protiv Zapada, odnosno Evrope, SAD-a, Izraela i drugih „neprijatelja Islama”.³⁰ Na internet prezentaciji nalaze se poruke Osame bin Ladena:

„Vi ste sposobni i možete da pobedite cioniste vašim potencijalom i postojanošću bez pomoći vaših vladara, unatoč činjenici da golema većina njih stoji u rovovima cionističko-krstaške alijanse. Zaista je džihad koji su vaši sinovi povelili protiv cionističko-krstaške alijanse, Allahovom milošću, jedan od glavnih razloga za ove katastrofalne posledice po naše neprijatelje,

27 <http://www.ozgurluk.org/dhkc/> (1998); <http://www.dhkc.org/> (2002).

28 <http://www.kahane.org/> (1998, 2002); www.kahane.net (2002); <http://www.newkach.org> (2002).

29 <http://web.access.net.au/~axxs/abrc/html/hb3.html> (1998); <http://www.contrast.org/mirrors/ehj/html/hb3.html> (1998); <http://free.freespeech.org/askatasuna/> (2002); <http://www.basque-red.net/homei.htm> (2002).

30 Internet adresa www.putvjernika.com. 17. avgust 2009.

što je postalo veoma jasno i vidljivo nakon sedam godina rata. Želio bih vas uvjeriti, moj islamski Ummete, da, radi Allahove milosti koju je spustio na nas, vjerujemo da nam je Uzvišeni Allah dao sabura da nastavimo s džihadom narednih sedam i još sedam i još sedam godina, inša Allah. Sabur je najbolje oružje, a bogobojaznost je najbolja opskrba. Ako budemo ubijeni, dobićemo ono što tražimo, a zastava džihada nikad neće pasti sve do Sudnjeg dana, kao što nas je obavijestio Allahov Poslanik, *sallAllahu alejhi we selleme*. Ali je pitanje: Može li Amerika izdržati rat s nama narednih godina? Izvještaji i činjenice ukazuju upravo na suprotno. Treba da pomognete vašu braću mudžahide da nastave džihad protiv neprijatelja u regionu, da nastave da ih iscrpljuju na ova dva fronta i na ostalim frontovima otvorenim protiv cionističko-krstaške koalicije i njihovih agenata u Palestini, Iraku, Afganistanu, Vazirstanu (pokrajina u Pakistanu, nap.prev), Islamskom Magribu i Somaliji. Vama je obaveza (vadžib) da ih pomognete vašim mecima i životima sve dok to ne postane fard kifaje.”

U nastavku ove izjave imamo i reči Ejmana Zavahirija, koji kaže:

„Protesti nisu dovoljni da bi se suočilo sa bombama. Neka naš gnjev proizvede djelotvornu akciju koja će poljuljati stubove krstaško-cionističkog saveza, uz Alahovu pomoć. Dakle, o muslimani ma gdje bili, robujte Allahu i odazovite se obavezi džihada... O muslimani ma gdje bili, borite se protiv krstaško-cionističke kampanje i udarite njihove interese gdje god možete, pomozite i podržite vaše braću i sinove mudžahide u borbi protiv njih (kafira). O islamski lavovi islamskog Magriba, Levanta, Arapskog poluotoka, zemlje vjere i mudrosti — Jemena, zemlje hilafeta — Iraka, ponosne i dostojanstvene zemlje — Hurasana i postojeane zemlje Čečenije: borite se žestoko protiv krstaško-židovskih saveznika i njihovih interesa. Stoga, razbijte nade i napore ovih izdajnika udarajući na interese Allahovih neprijatelja krstaša i Židova gdje god i kako god možete.”³¹

Preko tekstova portala *islambosna.ba*, tobožnjih islamskih verskih poruka, te preko tekstova pohranjenih na forumu tog portala, otvoreno se bosanski muslimani pozivaju na džihad.³² Na istom portalu Islambosne, pod tzv.

31 Pogledati internet adresu: www.putvjernika.com. 16. januar 2009.

32 Na primer tekst postavljen na tom forumu 19. juna 2008. godine, pod naslovom „Kada muslimani zapostave džihad Alah će spustiti poniženje na njih“. „Poslanik salallahu ‘alejhi we selem je rekao da je naš problem u zapostavljanju borbe na Allahovom putu. Postoji samo jedan izlaz: vraćanje vjere u naša prsa i izvršavanje Alahovih naredbi. Obaveza kod Muslimana je džihad. A zapostavljanje džihada je zapostavljanje Islama“.

„islamskim temama” objavljen je i davni intervju (iz 2002. godine) sa dr. Jusufom el-Kardavijem (Jusuf el-Kardavi), jednim od ideologa globalnog terorizma. Intervju je objavljen na portalu Islambosne pod posebnom napomenom uredništva: „Napomena: intervju je starijeg datuma (31.03.2002), ali da se njegov kontekst poklapa sa onim što se događa danas.”

U tom intervjuu na primeru rata protiv Izraela taj teroristički ideolog kaže kako su pregovori o postizanju mira jedna od najvećih palestinskih pogrešaka.

„Prva greška je da se borba sa Izraelom shvata kao palestinski problem, a ne kao problem svih Arapa i muslimana.

Druga greška je mišljenje da je sklapanje mira sa Izraelom jedini put ka rješenju problema i da nema drugog načina.

Treća greška je ubijeđenost da je Izrael snaga koja ne može biti poražena i sila kojoj se ne može suprotstaviti, te joj se treba pokloniti i priznati poraz.

Četvrta greška je mišljenje da je Amerika čuvar mira. Ona to nije, nego je pomagač Izraela. Ona je drugi Izrael.

Peta greška je čitav lanac ustupaka koje su Arapi učinili; susret na sredini puta i neprestano povlačenje pred židovskim interesima je velika greška.

Šesta greška je da mi na akcije odgovaramo riječima. Na zube mi uzvratimo jezikom, na isukanu sablju mi uzvratimo perom. Na otvoreno neprijateljstvo prema nama mi uzvraćamo osudom i protestima. Ovo je osnovna greška. Mi moramo na akciju odgovoriti akcijom.”

Slični su i portali *Islamski.net*, *Bhmuslimmonitor.info*, na kojima se mogu pronaći slični sadržaji.

Kreatori internet prezentacija terorističkih organizacija osim teksta, obilato koriste i grafiku i vizuelni elemente (slike, filmovi...). Sve organizacije imaju ambleme na svojim početnim stranama (tzv. *Home page*). Neki sajtovi posetiocima čak nude da „skinu” ambleme (*Download*). Iako internet strane uobičajno skrivaju nasilnu prirodu terorističkih organizacija i naglašavaju njihovu navodnu miroljubivu prirodu, pacifistički pristup problemu nije prikazan na amblemima. Simboli prikazuju oružje ili druge elemente koji označavaju nasilje. Na internet strani Hezbolaha možemo videti nož sa koga kaplje krv. „Obasjana putanja” i IRA prikazuju maskirane vojnike koji vitlaju oružjem, Kahane ima podignutu pesnicu.³³ Internet prezentacija Oslobođilačke vojske Kosova je u crnoj i crvenoj boji, sa slikama naoružanih vojnika uz zvuke

33 <http://www.utexas.edu/students/iig/archive/ira/historz/irahist.html> (1998); <http://www.sinnfein.org> (1998).

koračnice, dok internet prezentacija Tupak Amaru i Nacionalne armije oslobođenja Kolumbije pokazuju podignutu pušku. Neki od ovih simbola su postojali pre nego što se pojavio internet i zato se njihovo značenje ne može predstaviti kao nenasilno. Zastave organizacija (ili slični nacionalni simboli) se, takođe, redovno pojavljuju na ovim stranama. Praksa da se prevode sadržaji koji imaju najmanje elemenata nasilja, može se tumačiti kao ulaganje zapadnoj javnosti. Netekstualni delovi, kao na primer pesme i govori, ipak su namenjeni domaćoj javnosti.

Redovan element internet strana terorističkih organizacija predstavlja odeljak sa govorima i tekstovima lidera, osnivača i ideologa. Ovde možemo zapaziti obilje zvaničnih dokumenata koji se mogu i pretraživati po naslovu u datumu. Internet prezentacije Tupak Amaru i zapatista omogućavaju ovakvo pretraživanje i čak, pozivaju posetioce da kopiraju, prevode, štampaju i dele ove materijale uz obrazloženje da „oni predstavljaju rad glavne komande i sajt nema apsolutna pravo na autorska prava”). Prezentacija turske Narodne revolucionarne partije/Fronta oslobođenja nudi govore i prevode odeljaka iz knjige jednog od lidera. Sajt Hamasa obezbeđuje i linkove na kojima se može naći prevod intervjua šeika Jasina (Yassina) arapskoj radio stanici i novinama. „Obasjana putanja” dozvoljava pristup pamfletima, a FARC ima i pisma.³⁴ Kahane sadrži nedeljne kolumne u kojima Bendžamin Zejev Kahana tumači Toru. Uopšte, kreatori internet stranica terorističkih organizacija se trude da na ovaj način podele materijale kroz medije i da dopru do najšire javnosti. Pojedine prezentacije postaju prave kućne prodavnice preko kojih se mogu naručiti knjige, video i audio kasete, nalepnice, štampane majce i bedževi sa znacima organizacije.

TERORISTIČKI GOVORI NA INTERNETU

Kako naglašavaju Gabriel Vajman i Konrad Vin u svojoj studiji *Pozorište terora* jedan od glavnih problema na koje nailazimo suočavajući se sa modernim terorizmom je kako da se branimo.³⁵ Na većini prezentacija najviše napora je uloženo kako bi se opravdala upotreba sile. Za opravdanje upotrebe sile koriste se četiri retoričke strukture.

Prva retorička struktura koja opravdava upotrebu sile korišćenje motiva „bez izbora”. Većina internet strana potvrđuje tačnost izjave kako oni nisu

---

34 <http://www.blythe.org/peru-pcp/> (1998, 2002); <http://www.csrp.org/index.html> (1998, 2002).

35 Gabriel Weimann, and Conrad Winn, *The Theater of Terror*, Longman Publication, New York, 1994.

odbacili mirno rešenje spora. Nasilje je prikazano kao neophodnost podmetnuta slabima kao jedino sredstvo kojim se mogu braniti od okrutnog, tiranskog neprijatelja. Zbog toga Tamilski tigrovi tvrde da je upotreba sile opravdana samim odbacivanjem Vlade Šri Lanke da prizna tamilsku manjinu. Oni navode Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija i izveštaje posmatrača (koji uglavnom dolaze iz organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava) o pravima tamilskog naroda na otcepljenje, zatim se pominje Ženevska konvencija i rezolucije Saveta bezbednosti. Sve pomenuto vodi zaključku da „je oružana borba opravdana i pravno legalna zbog toga što su oduzeta prava tamilskog naroda”. Na internet strani se ističe da se borba Tamila razvija samo kao poslednje rešenje. Tamili će, pre svega, nastojati da mirno razreše sukob. Nacionalna armija oslobođenja Kolumbije primećuje da je oružana borba legitimna, jer:

„Sa ili bez gerile, nasilje vlada našim svetom i raste svakim danom: glad, represija, kriminal. Nasilje koje proizvodi naša organizacija je rezultat, ne uzrok, ovakve stvarnosti. Ovo je pokušaj da se slabi oslobode... Zato ELN neće napustiti oružanu borbu sve dok razlozi naše borbe ne prestanu... Mi se borimo zato što žudimo za društvom bez nasilja.”

Sajt Hezbolaha ističe da se islamski otpor mora pripisati cionističkoj agresiji i njihovoj želji da vladaju severnim Libanom i da „kao što je napomenuto u Deklaraciji o ljudskim pravima, naše je pravo da se borimo za naša prava i za opstanak naše zemlje”. Hamas tvrdi da „kao što se francuski Pokret otpora borio protiv nacista četrdesetih godina, Hamas je pokret ... sastavljen od patriota koji traže pravo na samoopredeljenje i bore se da oslobode svoju domovinu, Palestinu”. Albanci na Kosovu nisu imali izbora usled stalnih „ubijanja, proterivanja i hapšenja nedužnih civila. „Tokom nejednake borbe međunarodna javnost je obavestavana o ubistvima, masakrima, otimanju privatne svojine, paljenju kuća, uništavanju kulturnih i verskih objekata. Humanitarna katastrofa je bila rezultat rata. Preko petine albanske populacije je proterano. Neki od njih i dalje žive pod otvorenim nebom”.

Druga retorička struktura povezana je sa zakonitošću upotrebe nasilja u cilju demonizacije i prikazivanja protivpravnih radnji neprijatelja. Članovi pokreta ili organizacije prikazani su kao borci za slobodu koji su protiv svoje volje prinuđeni da primene silu zbog toga što njihov nemilosrdni neprijatelj ruši slobode i ponos njihovog naroda ili grupe. Većina internet stranica insistira na tome da neprijatelji organizacije ili grupe su stvarni teroristi, te redovni slogan glasi: „naša nasilnost je mala u poređenju sa njihovom agresijom”. Internet strana Hamasa direktno poziva posetioca pitanjem „ko je terorista?” pokazujući ilustraciju na kojoj

izraelski vojnik drži dete uz naslov: „Uхватili smo teroristu, naredniče!“. Na drugoj prikazanoj slici vidi se izraelski vojnik kako iz oklopnog vozila cilja ženu i decu uz naslov „Pobedio sam, Levi! Ubio sam još tri ova stvorenja“. Možemo videti još slika izraelskih vojnika koji ubijaju i tuku decu i žene, a sve uz cinične naslove koji pokazuju bezdušnost Izraelaca. Poruka je jasna: Palestinci su žrtve cionista koji su stvarni teroristi, oslobođeni moralnih okova. Internet strana Hamasa je prepuna brojnim „činjenicama“ čija je svrha da „pokažu pravu sliku Izraela“. Ovo uključuje i opis veze cionista i britanskog imperijalizma kao i citate izraelskih vođa o „cionističkim ekspanzionističkim ciljevima“ i primerima brutalnih radnji koje su počinili Izraelci. Tako kao dokaz navodne srpske agresije možemo videti sliku Vojislava Koštunice sa mitraljezom u rukama i kako srpska policija prebija mirne demonstrante. Internet strana Hezbolaha na sličan način ističe terorističku prirodu Izraelaca. Ove strane pokazuju grozne slike ubistava u Kani. Internet strane pokazuje detaljne informacije o „izraelskom terorizmu“: informacije o „rođenju cionističkog entiteta“, „izraelskoj dnevnoj agresiji“ i „izraelskim krvoprolićima“. Na stranama terorističkih organizacija možemo naći detaljne informacije, slike i filmove, navodnih masakara koje su srpska vojska i policija sprovodile nad „nedužnim albanskim stanovništvom“ u Račku, Drenici i drugim mestima na Kosovu i Metohiji. Glavni argument na internet stranici turske Narodne revolucije o narne partije/Fronta oslobođenja jeste da su:

„(V)ladajuće klase prihvatile politiku terora i krvoprolića koja se retko može naći drugde u svetu... Svaki dan hiljade revolucionara biva ubijeno od snaga fašističkih država. U zatvorima stotine zatvorenika biva mučeno. Sela i šume su očišćeni od hiljada ljudi koji su proterani sa svoje zemlje i oterani u koncentracione logore. Skoro svakog dana države napadaju sindikate i radničke organizacije ... U isto vreme, članovi vladajuće klase bivaju uhvaćeni u skandalima i korupciji. Većina starijih državnika, uključujući predsednika i premijera, zavise od mafije sa kojom su povezani podmićivanjem i korupcijom ...”

Sudeći po internet prezentaciji „Obasjane putanje”,

„narodna borba je, od početka, morala da se suoči sa najgorim brutalnostima koje je peruanska vlada mogla da primeni – od krvoprolića i istrebljenja čitavih sela do egzekucije stotine revolucionara i predsednika organizacije Gonzala ...Peruanska vojska spovodila je politiku genocida... Zbog svega ovoga, revolucija je nastavila da napreduje”.

Rečnik terorista pokušava da prenese odgovornost na protivnika, navodeći njegovu okrutnost, nehumanost i nemoralnost. Nasilje „slobodnih” i „oslobodilačkih” pokreta je mali u poređenju sa okrutnošću protivnika.

Treća retorička taktika je naglašavanje slabosti. Organizacije pokušavaju da istaknu tvrdnju kako je teror oružje slabih. Uprkos uvek prisutnom rečniku „oružane borbe” ili „otpora” terorističke organizacije na internet stranicama izbegavaju da spomenu kako oni žrtvuju druge. Radnje koje se sprovode protiv terorističkih grupa redovno se naglašavaju uz reči „krvoproliće”, „ubistva”, „genocid” i slično. Organizacija se konstantno progoni, njihovi lideri su stalno mete atentata, a pristalice se ubijaju. Njihova se sloboda izražavanja ograničava, a sledbenici se hapse. Ova taktika, koja opisuje organizaciju kao malu, slabu, i gonjenu od strane jake države i sile, pokušava da pretvori teroriste u žrtve. Hezbolah se razlikuje unekoliko od ostalih organizacija jer u prvi plan stavlja vojne podvige, radujući se nad tuđim žrtvama (pokazuju slike sahrana ubijenih Izraelaca), i objavljujući detaljnu statistiku svojih vojnih pobeda. Motiv za ovaj neobičan pristup možemo naći u pokušaju Hezbolaha da utiče na javnost da se povede rasprava o povlačenju Izraela iz Libana. Organizacija je jasno izjavila da je cilj vršenje pritiska na Izrael radi povlačenja. Autori prezentacije znaju da i mnogi Izraelci posećuju ove internet stranice pa se njima ovako i obraćaju. Hezbolah ovde objavljuje broj ubijenih Izraelaca, održavajući stalnu elektronsku vezu sa Izraelcima i uz pomoć elektronske pošte utiču na roditelje čiji su sinovi u izraelskoj vojsci, te ovim pokušavaju da demorališu narod.

Konačno, neke od ovih strana su prepuni nenasilja, poruka o ljubavi i miru kao i nenasilnih rešenja. Iako su ove organizacije nasilne, na skoro svim prezentacijama možemo naći tvrdnje o potrazi za mirnim rešenjem sukoba, diplomatskim pregovorima ili dogovorima koji se postižu uz pritisak međunarodne zajednice. Dve organizacije posebno naglašavaju svoju miroljubivost i nenasilna sredstva — Baski i Nacionalna armija oslobođenja Kolumbije. Ova poslednja stvarno pozivaju na oružani otpor, ali tvorci sajta napominju da sâma organizacija nije vojna i da opisivanje ELN-a kao tvorca vojne revolucije predstavlja „zli trač” podmetnut od strane vlasti.

Retorika terorista na internetu pokušava da nam donese mešavinu slika i argumenata u kojima su teroristi prikazani kao žrtve koje su prisiljene da se okrenu nasilju kako bi ostvarili pravedne ciljeve i kako bi se suočili sa brutalnim, nemilosrdnim neprijateljem, koji nema moralnih načela. Demonizovanje neprijatelja, uloga žrtve kojom teroristi prebacuju krivicu zbog upotrebe sile na neprijatelja, pokazivanje poruka punih ljubavi i mira predstavlja samo strategiju koja se najčešće koristi na ovim stranama. Da li se ova retorika kvalitativno razlikuje od one kojom se terorističke organizacije služe u drugim komunikacijskim sredstvima? Izgleda da terorističke organizacije za internet strane koriste obrasce kojima se služe njihovi lideri u konvencionalnim medijima.

Aktuelna internet (*on-line*) verzija terorističke retorike, ipak, razlikuje se od medijske strategije terorista u konvencionalnim sredstvima komunikacije u kojima organizacije uglavnom prihvataju odgovornost za nasilje. Retorika korišćena u medijima ranih sedamdesetih godina je pretila postojećem poretku i nije se krila iza mogućnosti diplomatskih i mirnih rešenja kao što rade organizacije u današnje vreme na svojim internet stranama. Verovatno je da shvatanje medija (interneta) i ciljna grupa (korisnici interneta) diktiraju strategiju mirnog rešavanja problema. Naime, kao što ćemo kasnije pokazati, da bi se obezbedila pokrivenost u konvencionalnim medijima potrebno je „biti vest”, odnosno obezbediti veliki stepen gledanosti/čitanosti u medijima. Za to je potrebna „bum vest”. Internet prezentacije čitaoci gledaju ili od kuće u mirnom okruženju, pa je predstavljanje nenasilno i puno nekih informacija, ili u okruženju zainteresovanih strana, pa za to postoje stranice podrške koje možemo nazvati „stranice niste sami”.

KO PREDSTAVLJA CILJNU GRUPU?

Kome se teroristi na internetu obraćaju? Ko predstavlja njihovu ciljnu grupu? Da li se oni obraćaju potencijalnim pristalicama, neprijateljima (koji ustvari predstavljaju deo opozicione društveno političke zajednice u sukobu), ili ciljaju na međunarodnu javnost? Iako je nemoguće tačno odrediti ko su korisnici interneta i posetioци ovih internet strana, možemo do delimičnih odgovora doći analizom sadržaja tih strana. U njima, međutim, zapažamo elemente obraćanja svim pomenutim grupama. Obraćanje pristalicama najupadljivije se zapaža po tome što se tu mogu poručiti štampane stvari, majice sa znacima organizacije kao i odgovarajuće značke, bedževi, zastave, audio i video kasete. Naslovi i slogani takođe utiču na pristalice. Naravno, pretpostavlja se da se deo sajta koji je na jeziku organizacije direktnije obraća ovoj grupi ljudi.

Ali možda ipak najznačajniji deo ciljne grupe, posmatran kao dodatak pristalicama, jeste međunarodna javnost, „posmatrači” širom sveta, i „mučenici” koji nisu neposredno uključeni i konflikt. To možemo videti iz činjenice da je većina teksta ustvari prošireni opis istorijskih događaja već poznatih pristalicama. Neke internet stranice daju ovaj pregled i na nekoliko jezika kako bi što širi krugovi bili upoznati sa njihovom verzijom istorijskih događaja. Baskijski pokret pruža ove informacije na: kastiljanskom, nemačkom, francuskom i italijanskom jeziku. Sajt Tupak Amaru nudi englesku, špansku, japansku i italijansku verziju. Sajt Uzbeka možemo naći na arapskom, engleskom i ruskom.

Ako dalje analiziramo sadržaje ovih sajtova dolazimo i do treće grupe na koju se pokušava uticati. To su novinari širom sveta za koje se posebno stavljaju članci iz novina i kratke informacije koje im mogu „pomoći” u izveštavanju. Jedan od Hezbolahovih internet strana (*Hizbollah's press office*) se posebno obraća novinarima i poziva ih da i oni daju svoj doprinos prezentaciji time što će im slati tekstove preko elektronske pošte.

Sadržaji posvećeni četvrtoj ciljnoj grupi — neprijateljskoj javnosti, nisu uvek baš jasni i vidljivi. Ipak, na nekim internet prezentacijama jasan je plan da se stvori osećaj krivice i da se demoralise neprijateljska javnost. Kada internet stranice terorističkih organizacija prikazuju slike svojih neprijatelja kako ubijaju, kako policajci ciljaju decu i žene, ili prikazuju dokaze mučenja zatvorenika, oni ne misle samo na obezbeđivanje podrške i stvaranje osećaja simpatije među neutralnim posetiocima, već žele da razviju osećaj nespokojsstva, krivice i žaljenja u javnosti koja pripada suprotnoj političkoj ili društvenoj grupi. Na ovaj način se i slabi javna podrška režimu, i naravno, demoralise vojska. Vojni lider Hezbolaha, Ibrahim Naser al Din (Ibrahim Nasser al-Din) rekao je:

„Uz pomoć Interneta Hezbolah je uspeo da uđe u domove Izraelaca, stvarajući važan psihološki prodor.”³⁶

Godine 1999, Hezbolah je uspeo da postigne navedeni cilj kada je, na internet stranici, pokazao detalje oko povratka tela ubijenih izraelskih marinaca koji su ubijeni u Libanu. Organizacija je tvrdila da jedan od kovčega ne sadrži samo jedno telo (vojnika Itamar Ilya), već i delove tela drugih poginulih boraca. Ova tvrdnja je razbesnela porodice poginulih vojnika i stvorila sukob sa vlastima. „Dijalog” koji članovi Hezbolaha žele da otvore na internetu sa Izraelcima je vidljiv i iz intervju a roditelja izraelskih vojnika koji su stacionirani u Libanu (naslov je bio „Neću da moje dete pogine u Libanu!”). U članku objavljenom u *Yediot Aharonot* od 16. decembra 1998. mnogi Izraelci, naročito roditelji vojnika, priznali su da često obilaze internet strane Hezbolaha kako bi saznali šta se dešava: „Ja smatram ovaj sajt legalnim izvorom informacija” reči su oca jednog izraelskog vojnika). Na ovim stranama čak možete postaviti pitanje, tražiti informacije i vesti koje će vam oni poslati elektronskom poštom.

Da li na gorenavedeni način terorističke organizacije uvode članove u svoje mreže za različite potrebe? Analiza je otkrila neke načine uvođenja članova u aktivan krug podrške, ali nisu vidljivi načini na koji se mobilišu posetioci za

---

36 Sa internet sajta organizacije (citirano u *Yediot Aharnot*, 16. decembar 1998, str. 7).

neke stvarne akte nasilja. Kahane ima naslove tipa „Kako ja mogu pomoći u borbi? Predloži” ili „Obasjana putanja”: „Upozorenje za akciju: Šta ti možeš da uradiš?”, a pokret Baskije i IRA traže ekonomsku pomoć koju možete dati posredstvom kreditne kartice — primeri su koji pokazuju da postoji neki vid traženja pomoći od posetilaca. Prezentacija zapatista poziva posetioce da pomognu tako što će uticati na članove meksičke vlade (date su elektronske adrese predsedinika Meksika), i da „šalju pisma podrške organizaciji ili lokalnim izbeglicama... Obrazujte prijatelje... Pridružite se protestnim marševima ispred Ambasada ili diplomatskih misija Meksika u vašoj zemlji ili sami organizujte nešto... Pošaljite humanitarnu pomoć... Dajte donaciju organizaciji.” Kao suprotnost nedostatku zahteva za postizanje aktivnog nasilja, postoji jasno vidljiv napor da se prikupe pristalice za nenasilne aktivnosti, naročito kao potpisnika peticija.

Iako nema očiglednih, direktnih poziva na nasilje, neki delovi stranica se ipak mogu okarakterisati kao indirektno podstrekavanje nasilja. Internet strana Hamasa uključuje i pozive na Džihad: „Džihad je pobjeda ili mučeništvo”, „Oko za oko”, „Džihad će se nastaviti do Sudnjeg dana”. Opravdavanje nasilja se takođe može tumačiti kao indirektan poziv na nasilje. Glorifikacija mučeništva (uz upotrebu reči „mučenici”), na primer, označava da će izvršioци nasilnih akata biti nagrađeni. Štaviše, to je samo pozadina. Većina sadržaja na ovim internet prezentacijama ignoriše nasilje, i čak se često navode želje za mirnim rešenjem spora.

Druga aktivnost koja se često primećuje je upućivanje posetilaca na druge internet stranice preko veza koje su bliske ideološki sa organizacijom (njihove novine, solidarne grupe, i dr.).

ZLOUPOTREBA INTERNETA

Navedena analiza otkriva razlike i sličnosti između retorike koju koriste teroristi na mreži i drugde. Centralno pitanje za ovu retoriku, bez obzira na medij koji se koristi, je potreba za podrškom i opravdanjem nasilja. Mnogi od ovih argumenata koji se koriste na mreži mogu se susresti i na drugim materijalima. Sličnost između materijala na internetu i onog u konvencionalnim medijima ogleda se u tome što je većina sadržaja na internetu zapravo ponavljanje sadržaja iz drugih medija (na primer, novinskih članaka). Ipak, može se zapaziti više razlika. Prvo i najvažnije, vesti koje pokrivaju oblast terorizma su uvek povezane sa nasiljem, dok se nasilje može (i uglavnom se) prikriva na internetu. Terorističke organizacije na internetu prikazuju se kao

legalne političke organizacije, odnosno retorika internet terorista izgleda „više miroljubiva”. Pojedine internet prezentacije čak, demantuju bilo kakvu upotrebu nasilja, što predstavlja suprotnost tipične strategije da se za neko terorističko delo prizna odgovornost. Drugi samo ignorišu ovu temu. Umesto toga, autori internet stranica naglašavaju pitanja kao npr. političkih zatvorenika i slobodu izraza, verovatno sa namerom da steknu simpatije posetilaca koji su privrženi slobodi govora i ljudskih prava.

Druga razlika između sadržaja internet prezentacija i medijskog pokrivanja terorista je u širini i količini informacija. Internet strane nemaju ograničenje pa su informacije sveobuhvatnije i njihovi sadržaji su bitniji terorističkim organizacijama jer je pristup njima često ograničen od strane vlasti.

Treća razlika između konvencionalnih medija i sadržaja na internetu je u tome što organizatori internet strana mogu mobilisati posetioce u akciju na različite načine, što nije moguće preko štampe zbog različitih standarda. Iako ove internet prezentacije pružaju posetiocima različite i obimne načine za akciju, nasilje se retko pojavljuje kao jedna od opcija. Na pomenutim stranama pozivaju se posetioci da daju novac, rasturaju materijale i protestuju. Pozivi na nasilne akte, ako ih ima, mogu biti samo indirektni (na primer, kroz poziv na Džihad u islamskim zemljama).

Razlike u komunikaciji preko interneta i posredstvom klasičnih medija potiču od razlika u komunikacijskim sredstvima, sposobnosti kreatora internet strana (*webmaster*) i publici. Kreatori internet strana su uglavnom obrazovaniji i upoznatiji sa prirodom interneta od drugih članova terorističkih organizacija. Kanal, odnosno internet je glavni delokrug slobodnog govora. Kreatori internet strana pokušavaju da prilagode poruke normama i vrednostima medijuma. Kao dodatak, oni verovatno deluju kroz postojeće internet forme. Percepcija o publici je takođe drugačija: za korisnike interneta se pretpostavlja da su obrazovani, liberalni i iz svih krajeva sveta.

Kako može vlada da odgovori na ovo? Treba li društvo da nađe način kako bi se ograničilo prezentovanje terorističkih organizacija na internetu? Buduća prevencija širenja ovih sadržaja na internetu je tehnički složena, pravno komplikovana.³⁷ Štaviše, uopšte ne deluje moguće da će se ovde isplatiti napor nadležnih organa. Sa jedne strane, imamo odmah prisutnu štetu, u smislu

---

37 Yuval Karniel, “Freedom of Speech on the Internet”, *Dvarim Achadim* 2, 1997, pp. 165–8; Juliet M. Oberding, and Terry Norderhaug, “A separate jurisdiction for Cyberspace” *Journal of Computer Mediated Communication* [On-line]. Dostupno na <http://www.jcmc.huji.ac.il/vol2/issue1/juris.html>, 1996.

odnosa sa javnošću. Sa druge strane šteta koja nastupa ako ih zabranimo ili ograničimo (ograničavanje slobode govora, uticanje na „otvorene” kanale – internet i dr.) verovatno je veća.

Mnoge vlade, kao i pojedinačni hakeri, pokušali su da blokiraju navedeni način komunikacije naročito posle događaja od 11. septembra 2001. godine, ali je postignuto samo to da su se češće menjale internet adrese.³⁸ Neke od njih su nestale samo privremeno — na primer stranice Hezbolaha koje su prestale sa radom oktobra 2000. godine posle napada izraelskih hakera kao odgovor na kidnapovanje tri izraelska vojnika. Ubrzo se većina internet strana ponovo otvori posle demonstracija besa terorista ili njihovih pristalica koji žele na ovaj način da komuniciraju.

Ne treba zanemariti i delatnost hakera. Na primer, avgusta 2008. godine kosovski hakeri su onesposobili rad internet adrese jednog manjeg, lokalnog, srpskog časopisa. Već sledeći mesec srpski hakeri potpisani kao „Ujedinjena jugoslovenska brigada” blokirali su zvanične internet stranice najvažnijih državnih institucija u Albaniji — vlade, ministarstava i parlamenta.

Analiza slučajeva pokazuje određenu dvojnost internet politike zapadnih država, pre svega SAD, u odnosu na internet stranice islamskih ekstremista.³⁹ S jedne strane, podstrekava se delovanje hakera koji vrše kontrolu i nadzor na internetu, vrši pritisak i fizički se gase internet adrese terorističkih organizacija. Sa druge strane, imamo ogroman broj nepoželjnog materijala na internetu. Razloge delimično možemo objasniti nepreglednošću i dinamičnošću prostora interneta. U svakom trenutku internet stranice menjaju svoju lokaciju (promena *URL* i *IP* adresa), a s druge strane u interesu je država i njihovih obaveštajnih i bezbednosnih službi da postoje aktivne stranice organizacija kako bi lakše nadzirali delovanje i komuniciranje korisnika tih stranica. Nadzor navedene službe vrše preuzimanjem celokupnog prometa na internetu uz pomoć ljudi i određenih programskih rešenja. Jedan od načina je uz pomoć programa za „kopanje po podacima” za otkrivanje terorističkih aktivnosti (*Using Data Mining for Detecting Terror-Related Activities on the Web*). Za analiziranje

---

38 Yeal Shahaar, “From Activism to Hactivism”, Conference paper, predstavljen na University of Haifa Law and Technology conference “Fighting Terror On-line: The Legal Ramifications of September 11”, 27 decembar 2001, Shefayim, Izrael.

39 Osim SAD, gorenavedeno važi i za Rusku Federaciju i njen odnos sa internet delovanjem čečenskih ponunjenika. Iako su najpre pokušali *DOS* metodom (Denial of Service) onesposobiti internet adresu www.kavkazcenter.com, nakon što su čečeni preuzeli odgovornost za napad na školu u Beslanu, Ruska Federacija je izvršila pritisak na Litvaniju, na čijoj teritoriji se nalaze pomenute internet strane.

internet stranica, koje koriste terorističke organizacije, ograničena metoda koristi algoritam za „kopanje po podacima” (*Data Mining algorithm*).⁴⁰ Pomenuti algoritam, opisan i dijagramom 5., se sastoji od tri faze: proučavanje sadržaja postojećih terorističkih internet stranica i analizu korisničke aktivnosti; analiza i sinteza rezultata i kalibriranje podataka. Otkrivanje potencijalnih terorista mora se izvesti u realnom vremenu što je moguće postići samo ako je delovanje terorista prikazano izuzetno homogeno i egzaktno. Ako, dakle, želimo oblikovati algoritam, koji će uspešno tražiti teroriste na internetu, i pritom razlikovati teroriste od drugih korisnika, onda najpre moramo analizirati tipično ponašanje teroriste na mreži, odnosno napraviti njegov profil. U drugoj fazi taj profil neprekidno upoređujemo sa delovanjem korisnika na mreži. U trećoj fazi ukrštamo podatke dobijenih sa terena i onda se analiziraju „sumnjivi” korisnici. Analizom dobijenih podataka stvaramo osnovni model algoritma.⁴¹ Iz gorenavedenog je jasno da je u interesu obaveštajnih službi da fizička lokacija terorističkih internet stranica bude na području država gde se nadzor vrši, kako bi normativno-pravni okvir pokrивao pomenute akcije.

Svetska zajednica je počela da se bori protiv nekih vidova zloupotrebe interneta. Na primer, Evropska Unija je stvorila sistem razmene informacija o ovoj vrsti pretnje. Portugalija je predložila usvajanje sistema razmena informacija prikupljenih na internetu (*“Interchange of Open Information Collected on the Internet”*). Navedeni sistem trebalo bi da obezbedi svim članicama „efikasno oruđe u otkrivanju informacija, a sve u kontekstu borbe protiv terorizma”. U okviru ove organizacije donet je i Zakon o zaštiti elektronskih podataka (*“Rules of protection of electronic data”*).

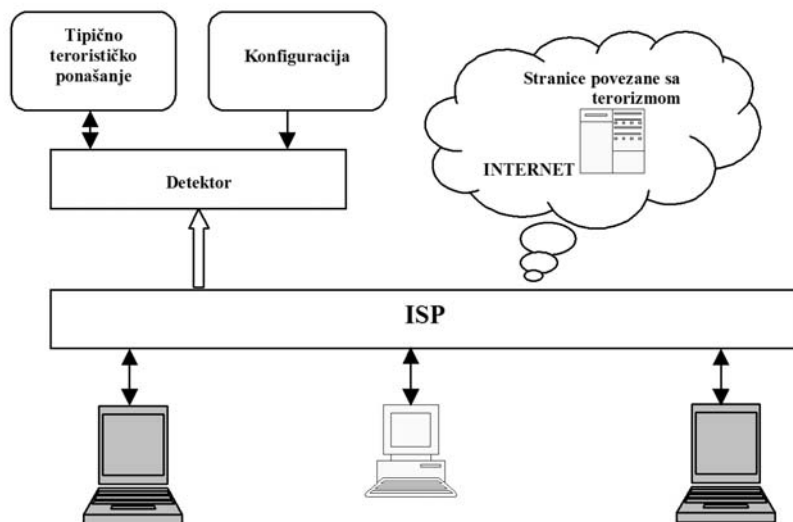
I druge važne međunarodne organizacije uključile su se u ovu borbu: Ujedinjene Nacije su donele Rezoluciju 1373 o borbi protiv terorizma. Američki Kongres je doneo Patriotski akt (*USA Patriot Act*). Zakon o nadzoru stranih obaveštajnih službi, poznat kao FISA, osigurava ključni pravni okvir koji omogućuje obaveštajnoj zajednici da, nadzirući komunikacije terorista,

---

40 *Data mining* odnosno kopanje po podacima je način otkrivanja skrivenih podataka u bazama. Kombinovanom upotrebom tehnike, analize i tehnologije baza podataka, ova metoda omogućava traženje suptilnih veza između podataka, te se na taj način mogu „predvideti” budući događaji. Navedene metode se upotrebljavaju najviše u polju trgovine da bi se izradio profil potrošača, ali se na ovaj način može pronaći profil, tipično ponašanje, pripadnika, odnosno simpatizera terorističke organizacije (izvor: <http://www.twocrows.com/glossary.htm#anchor314309>).

41 Elovici et al., “Using Data Mining Techniques for Detecting Terror – Related Activities on the Web”, *Journal of Information Warfare* 3(1), 2004, rr.17-29.

Dijagram 2. Programsko otkrivanje terorističkih aktivnosti na internetu⁴²

prikuplja informacije za zaštitu civilnih sloboda Amerikanaca. Zakon 9/11, kako je kolokvijalno nazvan, predviđa preusmeravanje sredstava na visoko rizične savezne države i gradove, proširuje nadzor zračnog i pomorskog tereta koji ulazi u SAD i finansiranje novih programa koji će osigurati međusobnu komunikaciju različitih obaveštajnih i sigurnosnih službi angažovanih u borbi protiv terorizma. Osim pomenutih postoje i preporuke osam najrazvijenijih zemalja sveta G-8 i Evropskog policijskog tela Evropola.

ZAKLJUČAK

Opšte je poznato, ali i potvrđeno analizama vodećih američkih stručnjaka, da se u približno 95% slučajeva terorističke organizacije same obraćaju medijima kako bi preuzele odgovornost za pojedini teroristički napad.⁴³ Osnovna strategija od 60-ih godina 20. veka baskijske terorističke organizacije ETA, je da se pokretanje akcija redovno najavljuje, a da se po izvršenju terorističkog akta

42 Ibid.

43 Videti: Douglas B. Johnson, John. P. Martin u Viktor Cyganov, *Media-terorizam: Terorizam i sredstva masovoj informaciji*, Nika-Centr, Kijev, 2004. r. 20.

javno preuzme odgovornost. Česta je pojava kada manje i neafirmisane terorističke organizacije ili politički pokreti lažno preuzimaju odgovornost za pojedini napad kako bi ih se pojavili u javnosti i stekli „reputaciju”.

Mediji i terorizam tokom istorije su bili u različitim odnosima kao:⁴⁴

- Potpuna indiferentnost — Iako je nemoguće zamisliti terorizam bez kanala ili bez medija za komuniciranje svojih prijetnji, ovaj oblik se pojavljivao tokom istorije, mada uglavnom u vreme nerazvijenih komunikacionih sistema. U ovom obliku odnosa karakterističan je izostanak zastrašivanja bilo koga osim ciljanih žrtava.
- Relativna indiferentnost — se odnosi na masovne medije, kada teroristi već imaju komunikacijske kanale te stoga nemaju posebnog interesa za publicitetom. Kao što smo ranije naveli postoje mnogi neformalni i sekundarni komunikacijski kanali kao medrese, univerziteti, verski objekti i dr.
- Medijski orijentisana strategija — Terorističke strategije koje se kreiraju kako bi medijskom pažnjom povećali učinak samih terorističkih akcija. Pomenuli smo ga kao „medijski terorizam”.
- Potpuni raskid — Potpuni prestanak korištenja medija uz koji se obično dešavaju i napadi na novinare, bilo da se „kazne” za njihov rad ili ređe, da se unapred zaplaše. Ovaj oblik ne treba mešati sa indiferentnošću, jer ovde odnos sa medijima postoje. Osećanja su čak prenaplašena.

Možemo reći da se terorizam oslanjao na medije još od 19. veka, ali tek razvojem masovnih medija i većim uticajem na društveni i privatni život, medijsko oružje deluje punom snagom.⁴⁵

Mediji i terorizam imaju apsolutnu privlačnost. Naime, terorizmu odnosno terorističkim organizacijama potreban je publicitet, što se najjasnije vidi u preuzimanju odgovornosti za terorističke akte, pomenuli smo i lažno preuzimanje odgovornosti za pojedino (ne)delo, jer terorističkim organizacijama je potreban publicitet, bilo pozitivni ili negativni. S druge strane, mediji „vape” za događajima, pogotovo ako su „vodeća, ekskluzivna vest”. Ne možemo reći baš da mediji podstiču terorizam, ali da nije medija možda ne bi bilo onih globalnih, spektakularnih akcija. Svaki veći teroristički napad dobija potencijal ekskluzivnosti globalnim multiplikovanjem kroz “top”

---

44 Michael Wieworka, *The Making of Terrorism*, University of Chicago Press, Chicago, 1993, r. 44.

45 Marat Geljman, *Russkij sposob-Terrorism i mass-media v tretjem tysjachiletiji*, Guelman, Moskva, 2004, rr. 17-8.

ili “*breaking news*”. Usled svega ovoga informativni kao i informacijski prostor postaje sve više ratni teritorij. Danas vlade kao jednu od osnova antiterorističke borbe moraju imati sposobnosti upravljanja tj. prepoznavanja sigurnosnih očekivanja javnosti, dakle trebaju uzeti u obzir sam osećaj sigurnosti građana.

Na ovom mestu moramo pomenuti i druge medije koje koriste teroristi iz celog sveta. Terorističke organizacije ne moraju se oslanjati samo na masovne medije kao na primer radio, TV, štampani mediji koji imaju cenzuru i određeni broj „slovnih znakova” ili sekundi. Veću slobodu, kao što smo već analizirali, imaju u internet medijskom prostoru, ali ipak i tu postoji ograničenost na korisnike interneta koji moraju imati struju i koji moraju imati posebnu obuku za korišćenje. Još jedan način komunikacije sa članovima, simpatizerima su publikacije koje štampaju same organizacije. Samoizdate publikacije služe i za privlačenje potencijalnih pripadnika iz bliskih društvenih grupa. Čelni ljudi terorističke organizacije ili politička krila organizacija mogu organizovati u drugim zemljama infrastrukturu za izdavanje časopisa i sl. publikacija.

LITERATURA

1. Bell, Bowyer, “Terrorist scripts and live-action spectacles”, *Columbia Journalism Review* (May-June), 1978, pp. 47-50.
2. Ben-Dor, Gabriel, “The strategy of terror in the Israeli-Arab conflict”, *Social Research Quarterly*, 1977, pp. 35-70.
3. Boccara, Marie-Hélène, *Islamist Websites and Their Hosts Part I: Islamist Terror Organizations*, MEMRI (The Middle East Media Research Institute), Washington D.C., 2004.
4. Cyganov, Viktor, *Media-terrorizm: Terrorizm i sredstva massovoj informacyi*, Nika-Centr, Kijev, 2004.
5. Dowling, John, “Computers for Political Change: PeaceNet and Public Data Access” *Journal of Communication*, 39(3), 1989. pp. 154-162.
6. Dowling, Ralph E., “Terrorism and the media: A rhetorical genre”, *Journal of Communication*, 1986, pp. 1-24.
7. Geljman, Marat, *Russkij sposob-Terrorism i mass-media v tretjem tysjachiletyi*, Guelman, Moskva, 2004.
8. Herman, Edward S. and Chomsky, Noam, *The culture of terrorism*, Black Rose, Montreal, 1988.
9. Herman, Edward S. and O’Sullivan, Gerry, *The “terrorism” industry*, Pantheon, New York, 1989.
10. Herman, Edward S., *The Real Terror Network*, South End Press, Boston, 1982.

11. Jenkins, Brian, “*International Terrorism*”, Crescent Publication, Los Angeles, 1975.
12. Jenkins, Brian, *International Terrorism*, Crescent Publication, Los Angeles, 1975.
13. Karber, Philip A., “Urban terrorism: Baseline data and a conceptual framework”, *Social Science Quarterly*, 1971, pp. 527-33.
14. Karniel, Yuval, “Freedom of Speech on the Internet”, *Dvarim Achadim* 2, 1997, pp. 165–8;
15. Laquer, Walter, “The Futility of Terrorism”, *Harper’s*, March, 1976.
16. Oberding, Juliet M. and Norderhaug, Terry, “A separate jurisdiction for Cyberspace” *Journal of Computer Mediated Communication* [On-line]. Dostupno na <http://www.jcmc.huji.ac.il/vol2/issue1/juris.html>, 1996.
17. Schmid, Alex and J., de Graaf, *Violence as communication: Insurgent terrorism and the Western news media*, Sage, Beverly Hills, USA, 1982.
18. Shahar, Yeal, “From Activism to Hactivism”, Conference paper, predstavljen na University of Haifa Law and Technology conference “Fighting Terror On-line: The Legal Ramifications of September 11”, 27 decembar 2001, Shefayim, Izrael.
19. Weimann, Gabriel and Winn, Conrad, *The Theater of Terror*, Longman Publication, New York, 1994.
20. Weimann, Gabriel and Winn, Conrad, *The Theater of Terror*, Longman Publication, New York, 1994.
21. Weimann, Gabriel and Winn, Conrad, *The Theater of Terror*, Longman Publication, New York, 1994.
22. Weimann, Gabriel, “The mediated theater of terror: Must the show go on?” in: Peter Bruck (Ed.), *The news media and terrorism*, Carlton University Press, Ottawa, 1986, pp. 1-22.
23. Weimann, Gabriel, “The mediated theater of terror: Must the show go on?”, in Peter Bruck (Ed.), *The news media and terrorism*, Carlton University Press, Ottawa, 1986, pp. 1-22.
24. Wieworka, Michael, *The Making of Terrorism*, University of Chicago Press, Chicago, 1993.

Dr. Mina ZIROJEVIĆ FATIĆ

ABUSE OF INTERNET FOR TERRORIST PURPOSES

ABSTRACT

In this analysis, the author tried to establish a relationship, similarities and differences between the expression of terrorist organizations on the Internet and in conventional media. It is particularly important that the terrorists use the Internet as a weapon, as a means of communication and among activists as a conventional medium. The paper analyzed only the third way – use the Internet as a conventional media.

Keywords: Internet, terrorism, the media, the terrorist organization, the United States.